

Вікторія ШАБУНІНА,

orcid.org/0000-0001-7957-3378

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва

Кременчуцького національного університету

імені Михайла Остроградського

(Кременчук, Полтавська область, Україна) *shabuninaviktoria@gmail.com*

Лариса БУТКО,

orcid.org/0000-0002-8817-3381

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва

Кременчуцького національного університету

імені Михайла Остроградського

(Кременчук, Полтавська область, Україна) *larysabutko@gmail.com*

Віктор САРАНЧА,

orcid.org/0000-0001-9435-0615

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва

Кременчуцького національного університету

імені Михайла Остроградського

(Кременчук, Полтавська область, Україна) *visar73@ukr.net*

КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УНІВЕРСИТЕТУ ТРЕТЬОГО ВІКУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

У статті наголошено на проблемі демографічного старіння суспільства, на обмеженості доступних для літніх людей соціальних ролей, культурних форм діяльності, можливостей у сферах життєзабезпечення, комунікації та рекреації. Звернено увагу на важливість дозвіллевої активності для відчуття стабільності, зняття напруги, послаблення впливу негативних соціальних чинників, попередження соціальних конфліктів, а також для взаємозв'язку поколінь, спілкування, задоволення дозвіллевих потреб людей похилого віку.

Вказано на вагому роль неформальної освіти в адаптації літніх людей до сучасних соціально-економічних умов, підтриманні їхньої активної життєвої позиції та розкритті творчого потенціалу. Технології неформальної освіти дають можливість засвоїти нові знання й уміння в дозвіллевій сфері та побуті, розширити культурний світогляд та міжособистісну комунікацію, брати активну участь у різних видах соціально значущої діяльності.

З'ясовано завдання й функції Університету третього віку – соціокультурного центру, де літні люди отримують нові знання з важливих суспільних проблем або вдосконалюють набуті раніше вміння та навички; який уможливорює доступ до професійної, дозвіллево-рекреаційної, побутової діяльності, сприяє подальшому особистісному розвитку. Звернено увагу на досвід розвинених європейських держав, у яких літніх членів громади заохочують до активної життєдіяльності й самореалізації шляхом створення різноманітних просвітницько-дозвіллевих закладів.

Проаналізовано культурно-дозвіллевий потенціал Університету третього віку, який функціонує на базі Кременчуцького інституту вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» і має на меті подолати стереотипне сприйняття літніх людей як пасивного сегмента ринкової економіки. Наведено результати дослідження, які визначають роль культурно-дозвіллевого потенціалу закладу в інтеграції людей похилого віку до сучасного інформаційного суспільства, у підтриманні їхнього активного способу життя, реалізації власних внутрішніх ресурсів, розширенні кола пізнавальних інтересів та можливостей спілкування, збереженні позитивного життєвого тону, покращенні якості життя.

Ключові слова: сфера дозвілля, культурно-дозвіллева діяльність, Університет третього віку, люди похилого віку, дозвілля літніх людей.

Viktoriiia SHABUNINA,

orcid.org/0000-0001-7957-3378

*Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Humanities, Culture and Art
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
(Kremenchuk, Poltava region, Ukraine) shabuninaviktoria@gmail.com*

Larysa BUTKO,

orcid.org/0000-0002-8817-3381

*Candidate of Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Humanities, Culture and Art
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
(Kremenchuk, Poltava region, Ukraine) larysabutko@gmail.com*

Viktor SARANCHA,

orcid.org/0000-0001-9435-0615

*Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Humanities, Culture and Art
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
(Kremenchuk, Poltava region, Ukraine) visar73@ukr.net*

CULTURAL AND LEISURE POTENTIAL OF THE THIRD AGE UNIVERSITY AS AN INNOVATIVE SOCIO-PEDAGOGICAL TECHNOLOGY

The article emphasizes the problem of demographic aging of society, the limitations of social roles to be available to the elderly, cultural forms of activity, opportunities in the areas of life support, communication and recreation. Emphasis is placed on the importance of leisure activities for a sense of stability, stress relief, mitigation of negative social factors, prevention of social conflicts, as well as for intergenerational relations, communication, meeting the leisure needs of the elderly.

The important role of non-formal education in the adaptation of older people to modern socio-economic conditions, maintaining their active position in life and the development of their creative potential is pointed out. Non-formal education technologies provide an opportunity to acquire new knowledge and skills in leisure and everyday life, to expand the cultural worldview and interpersonal communication, to take an active part in various types of socially significant activities.

The article has studied out the tasks and functions of the Third Age University, i.e. a socio-cultural center, where older people gain new knowledge on important social issues or improve previously acquired skills and abilities; which provides access to professional, leisure and recreational, household activities, promotes further personal development. Attention is paid to the experience of developed European countries, in which elderly members of the community are encouraged to an active life and self-realization due to creating various educational and leisure facilities.

The cultural and leisure potential of the Third Age University, which functionates on the basis of Kremenchuk Institute of Higher Education "Alfred Nobel University" and aims to overcome the stereotypical perception of the elderly as a passive segment of the market, was analyzed. The article has presented the results of the research, which determine the role of cultural and leisure potential of the institution in the integration of the elderly into the modern information society, in maintaining their active lifestyle, realization of their own internal resources, expanding communication opportunities, maintaining positive vitality and improving their quality of life.

Key words: *leisure sphere, cultural and leisure activity, Third Age University, elderly, leisure of elderly people.*

Постановка проблеми. В інформаційному суспільстві все більшої ваги набувають проблеми підтримання активної життєвої позиції людей похилого віку, їх свідомого долучення до соціокультурного життя, прагнення до самовдосконалення та реалізації їхнього творчого потенціалу. Кількість людей поважного віку невідмінно зростає майже в усіх європейських країнах. В Україні процес демографічного старіння є гострою соціальною проблемою. За останні 25 років чисельність населення в державі скоротилася приблизно на 10 млн осіб, відбулися радикальні зміни у віковій структурі громадян. На 2020 р. із 41,8 млн насе-

лення держави пенсіонерами за віком є 8,52 млн, тобто майже кожен 5-й житель (ПФУ: сайт, 2020; Держстат: сайт, 2020). За прогнозами аналітиків, до 2035 р. люди похилого віку (60–80+) становитимуть третину населення України.

На жаль, набір доступних для літніх людей соціальних ролей, культурних форм активності, можливостей у сферах життєзабезпечення, комунікації, дозвілля досить обмежений. Інтегруватися в сучасне суспільство, зберегти активний спосіб життя, самореалізуватися й розкрити особистісний потенціал засобами освітньої та творчої діяльності, підвищити рівень соціальної адап-

тації людям похилого віку допоможуть новітні форми, методи та технології дозвіллевої діяльності, пошук яких набуває особливої актуальності в нинішніх соціально-економічних умовах. Оптимальність таких технологій можна оцінити за різними критеріями, зокрема продуктивності, максимальної ефективності, мотиваційної значущості, керованості, системності тощо. Безсумнівно, освіта є одним із дієвих засобів організації продуктивного дозвілля літніх людей та соціальної адаптації до третього віку.

Аналіз досліджень. Останнім часом з'являється багато досліджень, що віддзеркалюють різні аспекти життєдіяльності людей похилого віку, висвітлюють проблеми ейджизму, соціального виключення, переживання самотності, соціокультурної та соціально-психологічної адаптації літніх людей тощо. Природу людського старіння досліджували такі науковці, як: Б. Ананьєв, Е. Берн, Е. Еріксон, І. Кон, Е. Маркарян, Л. Растрінгін та інші. Соціальні аспекти третього віку розглядалися в науковому доробку Н. Василенко, М. Ігнатєва, А. Корнілової та інших. Велика роль у вивченні соціокультурної діяльності та використанні соціокультурних технологій у реабілітації людей похилого віку належить Г. Аванесовій, Т. Баклановій, Г. Бліновій, Л. Вітебському, Г. Головльовій, В. Гончаровій, А. Жаркову, Т. Кисельовій, А. Марковій, Т. Рябовій, Ю. Стрельцову, В. Суртаєву, В. Чижикову й іншим. Проблеми саморозвитку та самоактуалізації літніх людей, можливості реалізації їхнього соціокультурного, духовного, творчого потенціалу аналізували Р. Андріанова, Л. Анциферова, М. Бородіна, В. Дулікова, Ю. Кулоткін, А. Маслоу, М. Ноулз, В. Серікова, І. Якиманська й інші. Роль освіти в соціальній адаптації дорослих визначена у працях О. Вербицького, С. Вершловського, Л. Вовк, М. Громкової, В. Давидової, С. Змеєва, Ю. Кулоткіна, О. Огієнко, Г. Сухобської, Л. Тимчук, Л. Шинкаренко й інших. Розвідки, у яких окреслено особливості та перспективи розвитку Університетів третього віку, належать як вітчизняним (Н. Кабаченко, А. Каркач, Н. Ліфарєва, Ю. Павлова, І. Савельчук, І. Смик, Л. Стаднюк, Т. Федоренко, В. Чайківська, І. Швець), так і закордонним ученим (Д. Єнерал, А. Лем'ю, Р. Свіндел, Д. Томпсон, М. Формоза). Теоретична і практична значущість досліджень у цій галузі беззаперечна, однак питання адаптації літніх людей до нових соціально-економічних умов, стимулювання активного ставлення до життя, соціалізації особистості, розвитку творчих здібностей, комунікативних навичок, інтелектуальних інтересів за допомогою культурно-дозвіл-

левої діяльності в університетах третього віку вивчено недостатньо.

Мета статті – визначити культурно-дозвіллевий потенціал інноваційних технологій сфери дозвілля на прикладі Університету третього віку, що з'явився одним із перших в Україні й успішно функціонує на базі Кременчуцького інституту вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля», та його роль в адаптації літніх людей до сучасних соціально-економічних умов.

Виклад основного матеріалу. Для людей похилого віку дозвілля є важливою складовою частиною їх життєдіяльності. Елементарними ціннісними характеристиками дозвілля є відпочинок і рухливий спосіб життя, що допомагає літнім людям триматися в тонусі, не обтяжуватися щоденними проблемами та переживаннями. Дозвіллева активність, неформальна освіта допомагають літнім людям покращити настрій, урізноманітнити невеселі будні, отримати більше позитивних емоцій, пізнати нове, послабити почуття тривожності та відчуття свого віку, позбавитися самотності. Загальновідомо, що люди похилого віку, приділяючи улюбленому заняттю щонайменше пів години на день, відчувають менше негативних емоцій, позитивно сприймають майбутнє, більш оптимістичні у своїх вчинках.

У суспільному житті дозвілля важливе для відчуття стабільності, зняття напруги, послаблення впливу негативних соціальних чинників, попередження соціальних конфліктів, взаємозв'язку поколінь, спілкування, задоволення дозвіллевих потреб особистості тощо (Словарь-справочник, 2006). Ціннісні змісти культури, в якій існує людина, сприяють відновленню соціальних зв'язків індивіда із суспільством. Зважаючи на це, можна назвати такі основні функції дозвілля літніх людей, як збереження соціальних контактів, задоволення потреби в суспільному визнанні, нормалізація психофізичного стану, збереження соціальної активності (Бочелюк, 2006).

За останні 10 років у соціокультурній сфері були розроблені якісні й ефективні інноваційні культурно-дозвіллеві технології, однією з яких є неформальна освіта, що передбачає отримання знань, умінь і навичок із метою задоволення освітніх особистісних потреб, що не обмежується місцем їх надання, терміном навчання, формою отримання знань та їх контролю. Сутність технології неформальної освіти полягає в тому, щоб навчити людину похилого віку новому шляхом практичних занять та ненав'язливого спілкування і взаємодії з нею в повсякденному житті. Засвоєння нових знань і умінь у дозвіллевій сфері

та побуті, опанування нових захоплень, розширення культурного світогляду та міжособистісна комунікація – усе це дозволяє літній людині брати участь у різних видах соціально значущої діяльності (Черникова, 2019: 19). Людям похилого віку повинні бути доступні суспільні цінності в освіті, культурі, духовному житті та відпочинку.

Велику роль у реалізації цих завдань відіграють університети третього віку, які уможливають доступ до професійної, дозвіллево-рекреаційної, побутової діяльності, сприяють подальшому особистісному розвитку. На нашу думку, така технологія освіти організована як різновид дозвілля людей похилого віку з підтриманням їхнього активного способу життя та спілкування.

Університети третього віку розглядають як соціокультурний центр, де літні люди отримують нові знання з важливих суспільних проблем або вдосконалюють набуті раніше вміння та навички (Formosa, 2012: 114).

Варто звернути увагу на досвід розвинених європейських держав, у яких літніх членів громади заохочують до активної життєдіяльності й самореалізації шляхом створення й забезпечення функціонування різноманітних за типом та характером діяльності просвітницько-дозвіллевих закладів.

Університети третього віку Великобританії функціонують із 1981 р., це просвітницько-дозвіллеві заклади, об'єднання громадян похилого віку, що мають на меті стимулювання членів громади до активної життєдіяльності та самореалізації. Вони створені для навчання літніх людей заради їхнього власного задоволення, а не для отримання кваліфікації та диплома, для актуалізації їхніх інтелектуальних, культурних і творчих можливостей, для забезпечення їх ресурсами, необхідними для поглиблення інтелектуального, культурного та творчого життя тощо (Objects and principles, 2014: 3).

В Японії система університетів третього віку розвинена дуже добре. Починаючи із 60-х рр. минулого століття у країні діють приблизно 45 навчальних закладів для людей похилого віку. Розроблені багатоманітні навчальні програми за різними спеціальностями та напрямками підготовки. Більшість жителів Японії навіть після досягнення пенсійного віку продовжують працювати та вести активний спосіб життя. Згідно зі статистикою, кожен п'ятий із них відвідує Університет третього віку, щоб отримати нові знання, набути нових навичок у певній галузі. У таких закладах дозвілллю відведена особлива роль. У рамках культурно-дозвіллевого напряму літні

люди знайомляться з культурами народів світу, вчать готувати відомі в різних країнах страви, відтворюють національні костюми чи символи інших народів, вивчають іноземні мови тощо (Черникова, 2019: 19).

Як бачимо, у віці активної зрілості відкриті широкі можливості для фізичних, мистецьких та інтелектуальних занять, пізнавальних подорожей, формування нових навичок та праці заради добробуту держави. Тому у 2008 р. Міністерство праці та соціальної політики спільно з Фондом народонаселення представництва ООН в Україні розпочали втілення пілотного проєкту «Університети третього віку», спрямованого на підтримку літніх людей з активною життєвою позицією, на безболісну адаптацію їх до сучасних умов завдяки організації їх культурно-дозвіллевої діяльності та навчання упродовж усього життя.

Навчання в Університеті третього віку ґрунтується на індивідуальній активності пенсіонерів, на хобі-групах, особистісних контактах, не обмежується програмовим матеріалом. Значна увага приділяється спілкуванню літніх людей та стимулюванню їхньої соціальної активності, створенню належного психологічного клімату в освітньому середовищі. Завданням Університету третього віку є сприяння розумному використанню часу літніми людьми, розширенню їхніх поглядів на людину і світ, задоволення пізнавальних потреб та інтеграція життєвого досвіду й нових знань, оптимальне використання власної старості шляхом відповідної організації додаткового вільного часу, що полягає у змістовному наповненні життя та підвищенні інтересу до нього після досягнення пенсійного віку. Навчання в Університеті третього віку дозволяє не лише пізнати нове, реалізувати інтелектуальні потреби, а й глибше зрозуміти власну індивідуальність. Рекреаційна функція, яку реалізує Університет третього віку, сприяє формуванню міжособистісних зв'язків, що ґрунтуються на здорових родинних і суспільних відносинах, гармонійних стосунках між поколіннями (Чаграк, 2017: 73). З метою реалізації рекреаційної функції використовують різні форми діяльності, зокрема артистичну, рекреаційно-спортивну, благодійницьку та розважальну (Попик, 2016: 232).

У нашому місті Університет третього віку з'явився другим в Україні (12 січня 2009 р.) як спільний проєкт підтримки і турботи Кременчуцької міської ради, Автозаводської райради та Кременчуцького інституту Дніпропетровського університету економіки та права (нині Кременчуцький інститут вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля»).

Саморозвиток через освіту втратив елемент професійної необхідності, став задоволенням для літніх людей (Дуликов, 2003: 30). Університет третього віку допомагає їм із користю проводити вільний час, зокрема отримати необхідні для повноцінного існування в сучасному суспільстві знання, знайти однодумців і врятуватися від самотності, відчути себе потрібними, розширити коло спілкування й інтересів, розкрити в собі ті таланти, які були забуті через будні, роботу, клопоти, а також усвідомити, що меж пізнання не існує. За даними прес-служби міськвиконкому, сьогодні заклад налічує понад 270 студентів, а за весь час існування дипломи отримали понад 1 600 літніх студентів. Багато з них, закінчивши один факультет, продовжують навчання на іншому.

Навчання в Університеті триває півтори-дві години раз на тиждень протягом одного року. За цей час до уваги слухачів пропонують теми, що стосуються збереження здоров'я людей старшого віку, організації їхнього життя та цікавого різноманітного дозвілля, правової грамотності, уміння користуватися сучасними комунікаційними й інформаційними технологіями тощо. Навчальні програми створюються відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів студентів, з урахуванням їх віку та стану здоров'я. Літні студенти нашого міста виявили бажання вивчати історію та краєзнавство, інформаційні технології, правознавство, основи психології, іноземні мови тощо. Сьогодні заняття проводяться на різних факультетах, зокрема охорони здоров'я та фізичної реабілітації, історико-краєзнавчому, культурно-просвітницькому, мистецькому з використанням різних організаційних форм – лекцій, практичних вправ, гурткових занять, круглих столів, зустрічей, екскурсій, концертів, дебатів, рольових ігор тощо. Проект має не стільки освітній, скільки соціальний характер.

Університет третього віку Кременчуцького інституту вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» має на меті подолати стереотипне сприйняття людей похилого віку як пасивного сегмента ринкової економіки та лише споживача матеріальних ресурсів держави. Його діяльність ґрунтується на таких принципах, як підтримка фізичних, психологічних і соціальних здібностей людей старшого покоління; створення можливостей для освіти, навчання та розвитку людей похилого віку, для розвитку діалогу між поколіннями; залучення ресурсів власне людей старшого покоління для підвищення якості їхнього життя й активної участі в житті громади; відповідність навчання вимогам і потребам сього-

дення; задоволення від навчання (Кременчуцький інститут, 2000).

З метою виявлення поінформованості мешканців м. Кременчука про неформальну освіту та її можливості, зокрема про Університет третього віку, було опитано 200 громадян віком від 59 до 85 років. Згідно з результатами дослідження, 54% опитаних знайомі з певними продуктами в галузі соціальних інновацій та з деякими технологіями неформальної освіти, зазначають переваги Університету третього віку, а 68% бажали б долучитися до неформальної освіти в межах свого дозвілля. Надихас, що 84% опитаних літніх людей мають улюблене заняття, або хобі, як-от: спілкування з родичами та знайомими (16%), перегляд телевізійних програм чи слухання радіо (10%), городництво й садівництво (9%), прогулянки (7%), лікувальна фізкультура (7%), рукоділля (6%), читання художніх творів і написання віршів (6%), екскурсії (виставки, концерти, лекції) (5%), кулінарія (3%), музика і співи (3%), настільні ігри (2%), малювання (2%), колекціонування (2%), інші види (6%). Як бачимо, відповіді людей похилого віку свідчать про широкі дозвіллеві уподобання, а значить, більшість із них орієнтовані на соціум і активне життя й дозвілля в ньому.

У рамках дозвіллевої роботи в Університеті третього віку Кременчуцького інституту вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» організують різноманітні екскурсії, фінансову допомогу на проведення яких надає німецька неурядова організація “DVV International”. Наприклад, 98 літніх студентів уже побували на екскурсіях у Полтаві та Чигирині. Студенти 59+ відвідують гуртки за інтересами (наприклад, театральний та вокальний гуртки, гурток «Здоров'я»); різноманітні виставки Кременчуцької міської художньої галереї; виїжджають на природу; беруть участь у спортивних заходах (з урахуванням віку), художній самодіяльності; щорічних святкових заходах із нагоди Міжнародного жіночого дня, Шевченківських днів, Дня пам'яті та примирення, Дня української писемності та мови, Дня пам'яті жертв Голодоморів; у концертних програмах, приурочених до свят першого й останнього дзвоника, за підтримки викладачів та творчих колективів Будинку дитячої та юнацької творчості й колективів Територіального центру соціального обслуговування Автозаводського району; відвідують зустрічі з лікарями, представниками різних професій, державних і громадських організацій, на яких отримують фахові консультації щодо субсидій, земельних чи житлових питань, пенсійного законодавства тощо.

Талановиті студенти мистецького факультету, середній вік яких 69 років, із задоволенням демонструють свої найкращі номери художньої самодіяльності в щорічному фестивалі «Студентська весна», зокрема, колектив народної пісні «Два кольори» виконує веселі частівки, а творчий танцювальний колектив «ІСТОКі+» – запальний рок-н-рол.

Слухачі Університету третього віку міста активно співпрацюють із Кременчуцькою ЦБС для дорослих, долучаючись до організації та проведення для мешканців мікрорайонів різних розважальних заходів, зокрема Міжнародного дня гумору, на якому презентують цікаві театралізовані постанови, тематичні пісні й танці.

Студенти різних факультетів успішно організовують тематичні заходи, наприклад святкову концертну програму до Дня театру «Театр – це гра!», насичену неординарними театралізованими постановами, дотепним гумором, вікториною про театр, тематичними піснями; конкурс «Весільний кортеж», присвячений Дню Святого Валентина, у якому беруть участь п'ять подружніх пар, що перебувають у шлюбі 35–50 років; концертно-розважальну програму «Свято сала та вареників», що передує Різдвяному посту та присвячена улюбленим українським національним продуктам.

Щорічно в серпні та вересні для випускників золотого віку організовується відпочинок у спортивно-оздоровчому комплексі Автозаводської районної ради «Супутник». Отже, Університет третього віку забезпечує не лише широку та різноманітну освітню програму, а й активне, цікаве, різноманітне, розважальне, ненадокучливе дозвілля.

З метою визначення ролі культурно-дозвіллевого потенціалу закладів неформальної освіти в забезпеченні адаптації людей похилого віку до нових соціально-економічних умов, підтриманні їх активного способу життя, реалізації власних внутрішніх ресурсів було проведено опитування 132 осіб віком від 59 до 82 років, що навчалися в Університеті третього віку при Кременчуцькому інституті вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля» на факультеті охорони здоров'я та фізичної реабілітації, а також на історико-краєзнавчому, культурно-просвітницькому та мистецькому факультетах і брали участь у культурно-дозвіллевій діяльності. За результатами анкетування, основними мотивами зацікавленості літніх людей Університетом третього віку стали прагнення змістовно проводити вільний час (29%), необхідність спілкуватися, знайти нових

друзів, однодумців (38%), бажання реалізувати творчий потенціал (18%) та потреба навчатися протягом усього життя (15%).

Більшість студентів (79%) зазначили, що культурно-дозвіллеві заходи, в яких вони беруть участь, сприяють особистісному зростанню, вивільненню та реалізації творчого й інтелектуального потенціалу, надають їм впевненості в новому політико-економічному та соціально-інформаційному просторі, особливо завдяки опануванню мобільного телефона, комп'ютера та навичок користувача мережі Інтернет. Літні люди наголошують на подоланні почуття апатії, самотності, порожнечі, спустошеності, замкненості та боязні старіння, на поверненні смаку життя (92%). Слухачі вказують на моральне збагачення, появу здорових потреб, психічного та частково фізичного здоров'я, розширення соціальних контактів та змістовну комунікацію, повноцінне спілкування та покращення стосунків у сім'ї (76%). Важливо, що 82% респондентів зазначають більш ефективну організацію вільного часу, зняття емоційної напруги, розвиток емоційного інтелекту, бажання гарно виглядати та вести здоровий спосіб життя. 88% опитаних вказують на появу бажання опанувати різні види народної творчості, вивчати історію рідного краю, історію різних релігій, іноземні мови, кухні народів світу, підвищувати правову грамотність, відвідувати кінотеатри, галереї, музеї, театри, бібліотеки. Особливо важливо, що, долучаючись до культурно-дозвіллевої діяльності, 94% студентів Університету третього віку відчують соціальну значущість, підвищення самооцінки, соціальної та творчої активності, бажання передавати багатий досвід наступним поколінням.

Висновки. Отже, Університет третього віку є ефективною інноваційною технологією культурно-дозвіллевій сфері, що забезпечує можливість не тільки здобувати нові знання, а й спілкуватися, знаходити підтримку, долучатися до спільної діяльності, займатися улюбленою справою. Культурно-дозвіллева діяльність, до якої залучені студенти Університету третього віку при Кременчуцькому інституті вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля», допомагає літнім людям підтримувати активну життєву позицію, швидше адаптуватися в сучасному інформаційному суспільстві, розширити коло пізнавальних інтересів та можливості комунікації, зберегти позитивний життєвий тонус, покращити якість життя, активно й упевнено зустріти старість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Formosa M. Education and Older Adults at University of the Third Age. *Educational Gerontology*. 2012. № 38. P. 114–126.
2. Objects and principles. UK : The Third Age Trust, 2014. 6 p.
3. Бочелюк В. Й., Бочелюк В. В. Дозвіллєзнавство : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
4. Державна служба статистики України : сайт. URL: <http://csrv2.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.07.2020).
5. Дуликов В. Социально-культурная работа за рубежом. Москва, 2003. 156 с.
6. Кременчуцький інститут ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» : сайт. URL: <http://www.ki-duerp.com/index.php/institut/universitet-tretogo-viku> (дата звернення: 27.07.2020).
7. Пенсійний фонд України : сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/> (дата звернення: 27.07.2020).
8. Попик Ю. Освіта людей третього віку як засіб соціальної адаптації та інтеграції. *Педагогічний альманах*. 2016. Вип. 32. С. 229–234.
9. Словарь-справочник по социальной работе / под ред. Е. Холостовой. Москва : Юрист, 2006.
10. Чаграк Н. Організація і моделі освіти людей похилого віку: європейський досвід. *Рідна школа*. 2017. № № 1–2. С. 69–75.
11. Черникова Е. Неформальное образование граждан старшего поколения в сфере досуга. *Balkan Scientific Review*. 2019. Т. 3. № 1(3). С. 18–20.

REFERENCES

1. Formosa M. Education and Older Adults at University of the Third Age. *Educational Gerontology*. 2012. № 38. Pp. 114–126.
2. Objects and principles. UK: The Third Age Trust, 2014. 6 p.
3. Bocheliuk V. Y., Bocheliuk V. V. Dozvillieznavstvo [Leisure]: textbook. K.: Center of Educational Literature, 2006. 208 p. [in Ukrainian].
4. State Statistics Service of Ukraine: site. URL: <http://csrv2.ukrstat.gov.ua/> (access date: 27.07.2020) [in Ukrainian].
5. Dulikov V. Z. Sotsialno-kulturnaia rabota za rubezhom [Social and cultural work abroad]. M., 2003. 156 p. [in Russian].
6. Kremenchuk Institute of Higher Education “Alfred Nobel University”: site. URL: <http://www.ki-duerp.com/index.php/institut/universitet-tretogo-viku> (access date: 27.07.2020).
7. Pension Fund of Ukraine: site. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/> (access date: 27.07.2020) [in Ukrainian].
8. Popyk Yu. V. Osvita liudey tretogo viku yak zasib sotsialnoi adaptatsii ta intehratsii [Education of the elderly as a means of social adaptation and integration]. *Pedagogical almanac*. 2016. Issue 32. Pp. 229–234.
9. Slovar-spravochnik po sotsialnoi rabote [Dictionary-reference book on social work] / Ed. Ye.I. Kholostova. M.: Yurist, 2006 [in Russian].
10. Chahrak N. Orhanizatsiia i modeli osvity liudey pokhyloho viku: yevropeyskyi dosvid [Organization and models of education of the elderly: the European experience]. *Native school*. 2017. № 1–2. Pp. 69–75 [in Ukrainian].
11. Chernikova Ye. G. Neformalnoie obrazovaniie hrazhdan starshego pokoleniia v sfere dosuha [Non-formal education of citizens of the older generation in the field of leisure]. *Balkan Scientific Review*. 2019. V. 3. № 1 (3). Pp. 18–20 [in Russian].